

L'enfocament luterà

Marc Correa Domènech

Doctor en Administració i Direcció d'Empreses per la Universitat Ramon Llull. Professor de Filosofia Social a TSI-ESADE (URL) i d'Executives Programs a l'IQS (URL). Investigador postdoctoral a la University of San Francisco.

Publiquem un fragment del llibre de Marc Correa Domènech *L'església i la societat des d'una perspectiva protestant*. Més exactament, aquest text és només una part del capítol dedicat a *Globalització: una aproximació econòmica, bíblica i teològica de la tradició protestant*, en què l'autor «presenta els fonaments teològics que permeten articular el pensament d'algunes de les esglésies que neixen de la Reforma davant el fenomen de la globalització i els posicionaments que cadascuna d'elles té al respecte». Agraïm a l'autor el permís per a publicar-lo.

[...] MOLTSMANN (2006A) AFIRMA QUE EL PENSAMENT polític de l'Església Luterana, i en conseqüència també l'econòmic, es fonamenta en la doctrina dels dos regnes. Aquesta doctrina ha estat interpretada i utilitzada de manera molt ambivalent al llarg de la història dins d'aquesta església. Així, per exemple, va ser presa com a base per a justificar, entre altres, el suport a l'estat socialista de l'Alemanya oriental, la neutralitat de l'Església davant les atrocitats del Tercer Reich o l'oposició presentada pel Bisbe Berggay al règim nazi.

Luter, monjo agustí, va concebre aquesta doctrina com una oposició entre la *civitas Dei* i la *civitas diaboli*, entre Jerusalem i Babilònia, entre Caïn i Abel, entre el bé i el mal, entre Déu i el diable. Aquesta tensió —Moltmann en dirà escatològica—, domina tant la història universal com la història personal de cada ésser humà. Per això la per-

tinència a un o altre regne ve determinada per la dimensió apocalíptica-escolàstica, atès que s'ha realitzat ja, però encara no plenament.

El conflicte entre els dos regnes (les dues ciutats de Sant Agustí) queda ja reflectit en l'Antic Testament en la distinció entre pertànyer al poble d'Israel o a la resta de nacions paganes. Conflicte que finalitzarà a la Parusia, moment en què també es farà present l'anticrist. Com que la predicació de l'Evangeli provoca una resposta en la vida de cadascú, fent-lo ciutadà d'un dels dos regnes, una decisió en favor del regne Déu és una decisió en contra del regne del diable. Per aquest motiu, aquesta decisió provoca un conflicte escolàstic en la història i en la vida de cada persona.

La doctrina luterana dels dos regnes, a diferència del plantejament anabaptista, desenvolupa una versió dual de la doctrina dels dos regnes, tal com Moltmann la presenta. Així, dins del regne de Déu cal distingir la dimensió terrenal de la dimensió espiritual. Ambdós s'oposen directament, encara que de forma diferent, al regne del diable. En la dimensió terrenal, Déu és el *Deus absconditus*, mentre que en la dimensió espiritual és el *Deus revelatus*. Aquesta doble dimensió del regne de Déu respon a la doble pertinença de la humanitat: la humanitat és pecadora a causa de la caiguda, però segueix sent creació de Déu; la creació participa del pecat del món, però Déu governa sobre la seva creació; l'home és pecador, però declarat just per Déu.

Cadascuna d'aquestes dimensions del regne de Déu té les seves pròpies formes de justícia. En la dimensió terrenal, la llei, l'espasa, les bones obres, la raó i el càstig per incomplir la llei són vàlids, mentre que en la dimensió espiritual (o regne de Crist), només la gràcia i la justificació són vàlides. En la dimensió terrenal, la gent ha de tenir cura del seu benestar. En canvi, en la dimensió espiritual, Déu proveeix de salvació eterna. Per tant, tot el que es faci en la dimensió terrenal del regne de Déu, ha d'estar a favor de Déu i els principis exposats en la seva Paraula, i oposats al regne del diable. La dimensió terrenal ha de mantenir l'ordre exterior contra la permanent amenaça del món que portaria a l'anarquia, al desordre i a la descomposició, que són conseqüència del pecat. Perquè aquest ocasionaria la destrucció de la creació si Déu no utilitzés institucions tals com l'Estat per a reconduir aquestes

El pensament polític de l'Església Luterana, i en conseqüència també l'econòmic, es fonamenta en la doctrina dels dos regnes.

tendències, ja que, «*el món no pot ser regit per l'Evangelí, perquè la Paraula és poc apreciada*» (WA, 17,1-149). La dimensió terrenal ve de Déu, però no té una funció soteriològica, no pertany a l'ordre de la salvació, sinó de l'ordenació. El cristià no necessita l'ordre de la dimensió terrenal atès que el cristià és atret per Crist. Per tant, «*si tots els homes fossin veritables cristians, és a dir, veritables creients, aleshores no seria necessari cap príncep, rei, senyor, espasa o dret. De què serviria tot això quan alberguen en el cor l'Esperit Sant que els ensenya a no cometre injustícia amb ningú, estimar a tothom i patir gustosament i alegrement qualsevol injustícia, fins i tot la mort?*» (WA 11,260).

D'aquesta manera, la dimensió terrenal prepara el terreny perquè la Paraula pugui ser predicada i gaudir de la dimensió espiritual del regne de Déu. Per aquest motiu, l'Article XVI de la Confessió d'Augsburg afirma: «*Respecte a l'estat i al govern civil s'ensenya que tota autoritat en el món, tot govern i les lleis van ser creades i instituïdes per Déu per al bon ordre. S'ensenya que els cristians, sense incórrer en pecat, poden prendre part en el govern i en l'ofici de prínceps i jutges; així mateix, decidir i sentenciar segons les lleis imperials i altres lleis vigents, castigar amb l'espasa els malfactors, prendre part en guerres justes, prestar servei militar, comprar i vendre, prestar jurament quan s'exigeixi, tenir propietat, contraure matrimoni, etc. [...] L'Evangelí no destrueix el govern secular, l'estat i el matrimoni. Al contrari, el seu intent és que tot això es consideri com a veritable ordre, diví, i que cadascú, d'acord a la seva vocació, manifesti en aquests estats l'amor cristià i veritables bones obres. Per tant, els cristians estan obligats a sotmetre's a l'autoritat civil i obeir els seus manaments i lleis en tot el que pugui fer-se sense pecar. Però si el manament de l'autoritat civil no es pot acatar sense pecar, s'ha d'obeir Déu abans que els homes (Fets 5:29)*»

Bases teològiques de Luter i l'Església Luterana

Martí Luter planteja la majoria dels seus punts de vista sobre temàtiques econòmiques en el seu *Tractat sobre el Comerç i la Usura*. El *Manual d'Estudi* de les esglésies de la Federació Luterana (2003a) recull els

dos extractes següents del text que ajuden a vertebrar el pensament luterà: «*Atès que vendre és un acte en favor de l'altra persona, el seu propòsit no hauria de ser el lucre, sinó més aviat «viure decentment», a fi de suplir les necessitats de les altres persones.» [...] «L'activitat econòmica ha de ser restringida políticament. Vendre no ha de ser una obra que estigui lliurada al teu poder i voluntat sense cap llei ni mesura. Les autoritats civils haurien d'establir regles i reglaments, fins i tot fixar un preu màxim. En la compra i en la venda t'has d'adherir a regles fermes, una de les quals és: no s'ha de vendre al preu més alt que aguantant el mercat.» (WA 15,279-322).*

Luter denuncia de manera contundent totes aquelles pràctiques que menystenen el benestar del proïsme (especialment el de les persones més vulnerables). Moe-Lobeda (2004) assenyala que el concepte teològic fonamental sobre el qual es basa l'ètica i el pensament luterà sobre la globalització és el de la comunió. Tal comunió s'expressa a través de tres formes inseparables: el Sant Sopar, la Solidaritat i la Comunitat i així es recorda als creients que són part d'una comunitat global, més enllà de la seva pròpia església local i que, per tant, han de tenir un comportament ètic que així ho reflecteixi, tenint en consideració que potser el seu proïsme es troba en una situació econòmica més difícil que ell, tot i que estigui en un altre punt del món.

Tal com recull el document de la Federació Luterana, segons Luter hi ha dos principis bàsics de la fe cristiana: que Crist es va entregar a si mateix *«perquè la gent pugui ser salva»* i que *«així com ell s'entregà a si mateix per les persones... així també hem d'entregar-nos amb tota la força per les altres persones»*. Luter insisteix en la inseparabilitat de les dues coses; d'una banda, la condició de criatures estimades de Déu; de l'altra, que l'església és cos de Crist. Per aquest motiu s'ha d'encarnar l'amor de Crist estimant Déu, la pròpia persona i a les altres persones, independentment que estiguin a prop o lluny. En el luteranisme, això ha estat sovint anomenat *«fe activa en l'amor»*. Aquest amor assentat en la fe en Crist, es viu en el món, procurant la justícia per mitjà d'estructures, polítiques i pràctiques socials que eradiquin allò que perjudica l'*altre*.

Aquestes reflexions han portat la Federació Luterana (2003a) a fer èmfasi en els següents principis per reflexionar sobre l'activitat

Luter denuncia de manera contundent totes aquelles pràctiques que menyscabin el benestar del proïsme (especialment de les persones més vulnerables).

econòmica: 1) Els éssers humans han estat creats a la imatge de Déu (Gn1:27). Aquesta característica confereix a tota persona una alta dignitat i un alt valor. La gent es relaciona entre si no per competir pel lucre econòmic, sinó amb la finalitat d'estimar, compartir el que cadascuna pot aportar a la comunitat completa i gaudir-ne. Per això es pot dir que els interessos privats i públics estan estretament connectats. 2) El propòsit de Déu per a l'economia (*oikonomia*) és que serveixi per al benestar de tota la família (*oikos*) de Déu, per això tot guany o creixement econòmic ha de ser secundari. 3) En lloc de llegir les necessitats i desitjos humans des del caprici, fet que alimenta el consumisme, caldria prioritzar el que és bo per a tota la comunitat universal, especialment per als qui són més pobres. 4) A partir del poder que la vocació baptismal atorga a tots els membres de l'església per a actuar en funció del que importa en pro de la vida i en el món, a la llum de la justícia inclusiva de Déu per a tots els éssers humans, es pot fer front al domini que exerceixen els moviments fortuïts de transaccions econòmiques anònimes.

Valoració de la globalització

El *Manual d'Estudi* de les esglésies de la Federació Luterana (2003a) recull tant els aspectes positius com els negatius de la globalització, encara que no és gens tímida a l'hora de condemnar l'actual sistema de globalització. Així, el document afirma que la globalització econòmica s'experimenta com una realitat paradoxal. Per a alguns sectors del nostre món, l'actual model de globalització econòmica comporta la possibilitat d'assolir alts nivells de creixement econòmic i, amb això, enormes volums de beneficis. Així el creixement econòmic ha arranecat molts homes de la pobresa i ha creat una gran quantitat de béns i serveis, que fins i tot han permès a alguns poder assolir un nivell de

vida més alt d'aquell a què haurien pogut aspirar en altres èpoques. D'altra banda, un nombrós cor de veus assenyalava les amenaces que la globalització planteja per a la dignitat de la vida humana al planeta. Una amalgama de veus que inclou destacats científics, economistes, teòlegs, organitzacions ecumèniques i centenars d'altres grups socials, mediambientals i de drets humans, en tot el món. El seu missatge és que el model imperant de globalització econòmica eixampla la fractura entre els més rics i la resta de la humanitat, i arremet contra els sistemes de conservació de la vida a la terra. Es tendeix a sacrificar la democràcia, els drets humans, la integritat i diversitat cultural, i fins i tot la pròpia vida dels qui són pobres o estan més desfavorits per altres causes (Reich, 2007). Per això la globalització econòmica, que s'escampa a través d'empreses multinacionals i institucions financeres que tenen per objecte maximitzar el benefici, té conseqüències adverses per a la terra i la majoria dels seus habitants.

Estratègies d'acció

La tradició luterana proveeix de molts recursos teològics per a fer front a la globalització que tan fortament denuncia. Tal com s'ha dit abans, existeixen un seguit de recursos provinents de la mateixa activitat eclesial —Sant Sopar, Solidaritat i Vida en Comunitat— que poden ser rellegits des de l'òptica de la globalització.

Juntament amb aquests, en la més tradicional posició protestant d'imbricació de l'església amb la realitat política i social que l'envolta, la teologia luterana aposta per una implicació activa en tot tipus d'accions que procurin influir i canviar les polítiques governamentals: individualment, mitjançant accions organitzades d'esglésies, o per mitjà d'esforços internacionals: la pressió sobre els governs perquè exercixin polítiques que tinguin en compte els principis abans exposats. Algunes d'aquestes iniciatives van des de la participació en les diverses edicions del Fòrum Social Mundial (famos per la seva primera edició a Porto Alegre), a la presentació d'una demanda davant el Tribunal Penal Internacional de l'Haia en favor de la cancel·lació del deute extern dels països del Tercer Món.

Dins les tesis luteranes, cal destacar el nom d'Ulrich Duchrow, que

El *Manual d'Estudi* de les esglésies de la Federació Luterana recull tant els aspectes positius com els negatius de la globalització, encara que no és gens tímid a l'hora de condemnar l'actual sistema de globalització.

en les seves diferents publicacions (1987, 1998, 2003) ha presentat propostes molt sòlides per a combatre activament la globalització. Aquestes van des dels recursos teològics basats en propostes eclesiològiques en matèria de litúrgia, proclamació, diaconia i *koinonia*, fins a plantejar el boicot a bancs o a determinades empreses per les seves pràctiques no ètiques, passant per la creació d'aliances a escala local, europeu o internacional per a combatre les presents situacions d'injustícia.

En la desena assemblea de la Federació Luterana Mundial es va aprovar el document *Crida a participar en la transformació de la globalització econòmica* (2003b) amb l'objectiu general de plantejar i assumir en conjunt, dins el context ecumènic, els desafiaments espirituals i teològics que planteja la globalització econòmica, i animar els membres de les esglésies a participar en la transformació de la globalització econòmica per mitjà d'una creixent globalització de la solidaritat. Per fer-ho, proposa:

Ús de recursos teològics: 1) Gràcies al Sant Sopar, tots els membres de les esglésies estan *interconnectats* —Luter diria «transmutats en»— amb el proïsme arreu del planeta, molts dels quals sofreixen, clamen i moren com a conseqüència de la dinàmica inherent a la globalització. 2) Exercir la veu profètica de l'església per denunciar tota proposta antropològica que busqui *cosificar* l'ésser humà, tractant de mesurar-lo a través del seu valor monetari. 3) Generar una reflexió teològica encaminada a abordar la problemàtica de viure una vida coherent. 4) Plantejar quins són els criteris per a prendre decisions econòmiques que afavoreixin la vida, com ara insistir en una major responsabilitat social de les empreses o en la recerca de models d'inversió financera que responguin millor als valors del Regne, canalitzat en les esglésies per mitjà de la pregària, la lectura de l'Escriptura i el culte.

En la desena assemblea de la Federació Luterana Mundial es va aprovar el document *Cridats a participar en la transformació de la globalització econòmica*, amb l'objectiu general de plantejar i assumir en conjunt, dins el context ecumènic, els desafiaments espirituals i teològics que planteja la globalització econòmica, i animar els membres de les esglésies a participar en la transformació de la globalització econòmica per mitjà d'una creixent globalització de la solidaritat.

Actuacions amb altres comunitats i confessions: Aprofitant els vincles de comunió al voltant de tot el planeta, s'ha de treballar conjuntament per a implementar les propostes a escala internacional, a fi que siguin més efectives.

Actuacions davant els governs i exigir: 1) Respectar i fer respectar els drets humans. 2) Requerir pràctiques més democràtiques i representatives, així com una major transparència en les institucions multilaterals. 3) Exigir major transparència i denunciar obertament la corrupció dels governs. 4) Donar suport a les polítiques que garanteixin la subsistència i els ingressos mínims adequats per a tota la població i la protecció mediambiental. 5) Demandar la cancel·lació del deute extern de països severament endeutats i empobrits. 6) Elaborar i posar en pràctica mitjans efectius per a dissuadir moviments especulatius excessius, tant de divises com d'inversions. 7) Negociar acords i polítiques internacionals que potenciïn el comerç just. 8) Denunciar activament tot procés globalitzador que proposi el lucre com a únic fi, les pràctiques d'especulació financera que posin en risc la supervivència d'una majoria de persones o comunitats, i les polítiques i pràctiques econòmiques que eixamplin la fractura entre el sector ric i la resta de la humanitat.

[...] a mode de conclusions s'afirma que el sentir general de les esglésies nascudes de la Reforma és crític amb l'actual sistema econòmic i el model globalitzador imperant. Els fonaments teològics de les

Denunciar activament: tot procés globalitzador que proposi el lucre com a únic fi, les pràctiques d'especulació financera que posin en risc la supervivència d'una majoria de persones o comunitats, i les polítiques i pràctiques econòmiques que eixamplin la fractura entre el sector ric i la resta de la humanitat.

diferents esglésies explica el grau d'intensitat amb què es rebutja l'actual model.

Així, l'Església Luterana construeix el seu pensament econòmic sobre la teologia dels dos regnes, defensant una visió dual del regne de Deu, on cal diferenciar la dimensió terrenal i l'espiritual. Totes dues s'oposen, tot i que de maneres diferents, al regne del diable. Aquest fonament permet a l'església imbricar-se amb el món que l'envolta i l'hi obliga. Aquest fet provoca que, basant-se en els estàndards bíblics, l'Església Luterana denunciï molt obertament les conseqüències que té la globalització sobre un volum molt gran de la població mundial, però aquesta crítica no es queda només aquí, sinó que la Federació Luterana articula tot un seguit de propostes per tal de que els esglésies locals i nacionals puguin actuar en conseqüència.

Textos citats:

DUCHROW, U. *Global Economy: A confessional issue for the church?*, World Council of Churches, Ginebra (1987); *Alternativas al capitalismo global extraídas de la historia bíblica y diseñadas para la acción política*. Ediciones Abya-yala, Quito (1998); *Alternativas cívico-sociales ante la globalización en Europa occidental y el papel de las iglesias*, a FORNET-BETANCOURT, R. *Resistencia y Solidaridad*, pp. 209-224, Editorial Trotta, Madrid (2003).

FEDERACIÓN LUTERANA MUNDIAL (2003a), *Manual de Estudio para la Sanación del Mundo: Transformando la Globalización Económica*. La Federación Luterana Mundial, Ginebra

FEDERACIÓN LUTERANA MUNDIAL (2003b), *Llamado a participar en la transformación de la globalización económica*, aprovat a la X Assemblea a Win-

nipeg, Canadà. Publicat per la Federació Luterana Mundial, Ginebra.

LUTERO, M. (1977), *Lutero Obras* (edición a cargo de T. Egido). Ediciones Sígueme, Salamanca.

MOE LOBEDA, C. (2004), *Offering resistance to globalization: insight from Luther*, p. 95-104, a Heslam, P. (2004) *Globalization and the good*, SPCK, Londres.

MOLTMANN, J. (2006a), *The Lutheran doctrine of the Two Kingdoms and its use today*, a J. Moltmann; W. M. SWARTLEY, *The politics of discipleship and discipleship in politics. Jürgen Moltmann lectures in dialogue with Mennonite scholars*. Wipf and Stock Publishers, Eugene (2006b) i J. MOLTMAN (1987), *Teología política - Ética política*. Ediciones Sígueme, Salamanca.

REICH, R. (2007), *Supercapitalism*. Knopf, Nova York.

WA es refereix a *Weimarer Ausgabe*, és a dir, a l'edició alemanya de les obres de Luter, publicada a Weimar el 1883.